

Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

Ašikovanje (1899)

Antun Hangi

Ašikovanje, ah to ašikovanje? Ima li išta idealnijeg i ugodnijeg od ad ašikovanja! Doba, kada je čovjek kao mladić za pogled ljubljene djevojke žrtvovao dane i noći, kada nije imao drugih misli ni želja nego da vidi caricu srca svoga i da čuje milu riječ njezinu. Nikad se ne zaboravlja. Dani kada ga je nježni stiskaj dragine ruke, slatki posmjeh iz njezinih ustiju učinio najsretnijim čovjekom na zemlji, neizbrisivi su u srcu i pameti. A tek prvi zagrljaj, prvi poljubac! Ima li čovjeka na zemlji koji bi na to zaboraviti mogao?

Čim je ašikovanje idealnije i nježnije, tim je ljubav čišća i plemenitija. Ali ako je iko nesebičan, nježan i idealan ašikčija, to je naš musliman koji ašikuje nedjelje i mjesece, a ne smije u kuću drage svoje, niti se usuđuje da svome idealu, svojoj ljubljenoj djevojci samo i ruku stisne, a kamoli da je privine na junačke grudi i da izljubi ono milo lice, one rumene usne i one plave ili crne oči koje su mu u snu i na javi, u srcu i na pameti.

Prije nego progovorimo o ašikovanju, da reknemo koju o momku i djevojci. Kada djevojci bude četrnaest do petnaest godina, bude djevojkom. Sada ne smije ona više sama iz kuće, a ako ide svojoj prijateljici ili rodici, valja joj ogrnuti feredžu kao i udatoj ženi. Djevojka ne smije više u čaršiju, a ne smije ni na ona mjesta kuda mnogo svijeta hoda. Ako kuda ide, mora paziti da ide sokacima kuda najmanje svijeta prolazi. Zato, prođeš li kroz koji tihi muslimanski dio grada, moći ćeš vidjeti kako je ovdje ili ondje, bez šuma, brzim korakom prošla ženska prilika, to je djevojka koja si je pokrila lice duvakom 35 dugom tankom bijelom maramom, pa je skočila preko puta u komšiluk ili se žuri u rod ili svojoj prijateljici. Strogo po šerijatu ne bi djevojka smjela u duvaku iz kuće izlaziti, ali se je već od starine uobičajilo da može pod duvakom u komšiluk ili u rod ili svojoj prijateljici ako joj kuća nije daleko.

U Sarajevu, gdje je svijet slobodumniji, djevojke se obično ne kriju, ali zato nećeš nikada vidjeti da bi koja hodala gologlava ili samo u fesiću kao kršćanka ili Jevrejka. Na glavi joj je uvijek velika marama, koja joj često sve do tala seže. Oba kraja te marame mora ona nikom licu pritegnuti, a ako kraj nje prođe nepoznat muškarac, osobito inovjerac, treba da maramom lice jače zastre.

Djevojka je osamljena, te osim djevojke, svoje priteljice, nema stvora na zemlji s kojim bi mogla intimnije popričati. Sa djevojčicama ne može — ta ona je djevojka, a prijateljstvo između žene i djevojke ne može biti tako srdačno i pouzdano, kao među

djevojkama, jer žene nemaju više onih misli i želja koje se roje u srcu i glavi djevojačkoj. Baš zato ne može djevojka biti bez djevojke, jer komu će se potužiti i komu tajne srca svoga otkriti ako ne djevojci, drugarici svojoj koja je jedina razumije, koja se s njom u radosti veseli i koja ju u žalosti žali i tješi, a ako ustreba i suze utire. Zagonetno je to srce djevojačko; ni majka ne smije uvijek da zna Šta se u njemu krije, a prijateljici se otkriti mora. Radi toga su djevojke često zajedno i jedna bez druge tako rekuć ni živjeti ne može. Kada se sastanu pripovijedaju si tajne Što ih samo one snuju znati, ili pjevaju i igraju kolo, ili se na ljuljačkama ljuljaju, ili se kako drukčije zabavljaju.

Muslimanske su djevojke obično vrlo lijepe jer ne moraju raditi teških poslova; ne prži ih sunce i ne bije zima. One obavljaju samo kućne poslove, pa kako da ne budu lijepe! Žive trijezno i umjereno, kako to Bog i narav zapovijeda, pa kako da ne budu zdrave! Djevojka se hvali zašto je lijepa:

*Plaho me je majka milovala,
Rano me je u lojnicu slala.
Kasno me je iz loznice zvala.
Majka, me je šerbetom pojila,
Rumenom me ružom utirala,
Prije vakta ručat bi mi dala,
Prije vakta večerati dala.*

Kako može djevojka da bude lijepa, krasno opisuje i haremska narodna pjesma:

*Otkako je svijet postanuo,
Nije lipši cvijet procvatio,
Nit'je lipša divojka odrasla,
Nego što je Fatima divojka.*

ili:

*Lipote joj u svoj Bosni nema,
Lipa struka do devet sandžaka,
Ruse kose do Stambola grada.
Kakve su joj oči i obrve.
Valjaju joj Šama i Misira.*

Gondže Meho isprosió i vjenčao Hercegovku »divojku« a da je ni vidio nije, pa je sada kući vodi. Idući planinom moli Boga da mu dade »vihra sa planine, jugovine sa Hercegovine«, da vidi šta on kući vodi. Bog mu se smilova i dade mu »vihra sa planine, jugovine sa Hercegovine«. Vjetar joj skine pulli duvak s glave, a ispod njega:

*Sinu lice kano iarko sunce.
Sve svatove groznica pojata,
Gondže Meho s konja upanuo.*

Da djevojka bude lijepa, mora biti »bila i rumena, tanka i visoka,« ona mora imati »ruke berberove« a »kose priko pasa.«

Koliko djevojkama nedostaje naravne ljepote, nastoje je one umjetnim načinom povećati. One se vrlo lijepo odijevaju, boje si kose i obrve, a lice mažu finim bjelilom i rumenilom. Zamislite sada sebi mladu, zdravu muslimansku ljepoticu, visoka uzrasta, kosa »priko pasa«, kao ugljen crnih očiju i obrva, lica »bila i rumena«, odjevenu u prekrasno, vrlo slikovito tursko odijelo izvezeno srebrom i zlatom. Na glavi joj fesić, na fesiću kita i dukati, oko vrata struke od zlata i bisera, a na rukama belenzuci — pak recite nije li lijepa? Zar je, dakle, čudo što naš momak nedjelje i mjesece asikuje i obija vrata i prozore svoga ideala, da taj prekrasni naravni, ali zalijevani i umjetno uzgojeni cvijetak ubere i kući ponese?

Ali ako su djevojke lijepe, kršni su i momci, pak ćeš među bosanskim Muslimanima naći upravo krasnih ljudi. Je li, dakle, čudo da i djevojka zavoli takova majčina sina i da nastoji da bude što ljepša, da mu onu'li i da mu srce osvoji?!

Jer se muslimanske djevojke kriju, mislio bi čovjek da se momak i djevojka mogu teško upoznati, i da se žene po želji ili po zapovijedi roditelja ili posredovanjem starijih žena koje poznaju momka i djevojku, te da se i vjenčaju, a da se prije ni vidjeli nijesu. U prijašnja vremena, do pred neko pedeset do osamdeset godina, tako je i bilo, a to nam najbolje dokazuje i narodna pjesma o gondžetu Meni, koji je vjenčanu djevojku kući vodio i Boga molio da joj vjetar lice otkrije, da vidi što on kući vodi. Danas je to sasvim drukčije; danas ne samo da momak ima dovoljno zgode da djevojku vidi, nego da se s njom i porazgovori.

Momci se sa djevojkama sastaju ponajviše kod komušanja, zatim kod hatmi, sunnećenja i u svatovima.

Kakav imućniji gospodar pozove večerom momke i djevojke iz komšiluka ili iz svoje mahale na komušanje. Djevojke dolaze uvijek u pratnji svojih matera ili neoženjene braće, a momei sami. Momei posjeda ju na kukuruz, a djevojke na zemlju kraj kukuruza. Dok se komuša, djevojke su otkrivene. Za vrijeme komušanja su matere onih djevojaka u haremu kod domačice, pa dok su one u kući, zabavlja se mladež sama.*' Tu ima smijeha, šale i nedužnoga bockanja na pretek, a samo kad i kad prodre pridušeni djevojački hihot, a onda sve ušuti. Iza toga nastavlja se prvo; šali se, smije se — mladež kao mladež. Kada se djevojke malo uslobode, zapjevaju; jedna započne, a druge prihvate. Čim su djevojke jednu pjesmu otpjevale, zapjevaju momei drugu, biva neka se vidi da i oni znaju pjevati.

Muslimanske su djevojke vrlo stidljive i dobro uzgojene, pa se nijedna neće kroz cijelu večer usuditi da momka u oči pogleda, a kamoli da se s njim u razgovor upusti. Ako je koji momak koju djevojku begenisao, zavolio, baca joj klipove kukuruza u krilo. Ako ona kukuruz prihviti pa ga iskumuša, zna se da se i njoj momak sviđa i da može s njom ašikovati. Dok kukuruz komušaju, naravno je da domaćina dobro pazi da među mladež

ne dolaze oženjeni ljudi ili nepozvani momei i muževi koje druge vjeroispovijesti.

Kod sunnećenja, hatmi i u svatovima ručaju ili večeraju djevojke u haremu sa ženama, a muškarci u ahani, dotično u selamluku, ali si djevojke kao prave Evine kćeri, znaju naći dosta zgrade da sad ova, sad ona izađe iz harema, samo da ih momei vidjeti mogu. Poslije ručka ili večere idu oženjeni ljudi kući, a mladež se sastaje u posebnoj sobi; u ahani, dotično u selamluku, igra kolo, ili se kako drukčije zabavlja. Ako je lijepo vrijeme, izađu momei i djevojke u avliju, uhvate se u kolo i igraju. Svaki se momak uhvati do one djevojke koja mu je najmilija, pa igraju dok se ne smrkne, a kad se smrkne, ulaze u kuću i zabavljaju se i dalje, dok im to roditelji dozvole. Ako je malo momaka i djevojaka pa neće da igraju kolo, sjednu djevojke na ljuljačke, ljuljaju se i pjevaju, a momei se šale ili se s njima razgovaraju. Momak se neće u razgovoru nikada sasvim približiti djevojci, nego govori u daljini od tri do četiri koraka. U razgovora pazi dobro da ne rekne što nepristojna ili takova radi čega bi se djevojka pred drugima zastidjeti mogla.

I ovakove sastanke i igranke šerijat ne dozvoljava, ali eto — tako je danas i tomu se pomoći ne da. Prema tomu, dakle, vidimo da momei i djevojke imaju dosta zgrade, da se vide i upoznaju, pa i zavole. Iza kako su se upoznali i zavoljeli, stanu momei sa svojini djevojkama ašikovati. Ašikuju obično samo petkom i blagdanom poslije podne. Čim je narod podne otklanjao i iz džamije izašao, idu momei pod prozore ili na vrata svojim djevojkama. Djevojke su se dotle obukle u najljepša odijela, pometale sve svoje nakite na se i stoje iza demira ili na vratima ili u bašči iza plotu ili živice bez zavijača i čekaju ko će putem proći. Malo su koja vrata u muslimanskim dijelovima grada na kojima ne bi petkom poslije podne barem po jedna djevojka bila. Momak dođe pod prozor, pred vrata ili pred ogradu ljubljenoj djevojci i ašikovanje započne. Kako ašikuju i šta pri tome govore, lijepo nam opisuje Fejzi-beg Kulenović, pa mislim da neće biti zgorega ako njegove riječi doslovce navedem: »Golubice, zašto skrivaš lišće? Tvoje lišće ljepše od ružice.« »Skrivani lice jer j' upeklo sunce.« »Da ti nisam grana na putu?« »Ako sam, da se uklonim?« »Je l' se kriješ, što me ne begnišeš, il' se bojiš da ne hrupi dragi?«

»Dragi došo — nema vis' ko doći! Ne begnišeš li, a ti u bezistan pa proberi.« »Probiro sam svašta dosta, al' mi na te merak osta, jer si lijepa kita cvijeta, koja nije još nosila, pa si bejturana, koja nije još trgana, pa si stasa umiljata, kao da si nanizala od bisera i od suhog zlata.« »To je za me velika hvala, al' poslušaj mojeg hala: otkad sam te upoznala, robom sam ti postala; ne mogu ni jesti ni piti ni pravo misliti, već samo tiho uzdišem, kao da dušu izdišem.« »Lanjska bajraniska! Slatka kad si taka! deder malo bliže kroči, da ti vidim eme oči i visoko tvoje čelo sjajno moje ogledalo. Da te smijeni po pasu spopasti, griskao bih te kao miš kajasu, slatka rezačijo! Medom bih te hranio, u kašici stopio, u šećeru popio.« »Aman! aman! pa po stari zeman, a ti pod sadašnji plan,

u meni izgori džan, kao na vatri patlidžan! Heni daje srce trenica, a nož ledenica, odmah bih se zbola,» »Deder, da vidim« i porinu kanat od sokačnili vrata. Ona vrisnu i pobježe niz avliju. Premda je poslije opet vrata pritvorio, ipak se ona nije htjela povratiti. Kad je vidio daje čekanje uzaludno, pode dalje, a kad bijaše podaleko odmaknuo od njene kuće, čuje kako ona udara uz muzike i pjeva:

»Ne ašikuj Mujo,

*Ne veži sevdaha,
Jere od sevdaha
Goreg jada nema.«*

Ako djevojka nije zadovoljna momkom koji je došao da ašikuje, ili ako čeka svog dragoga, onda će se u razgovoru početi, kao bajagi, odazivati, a kad je momak zapita: »Tko te to zove?« ona će: »Zove me nana, da pitu kuham« — ili: »Boji se nana da ne hnipi dedo« itd.

Ovako ašikuju momak i djevojka u Sarajevu. U drugim mjestima ašikuju isto tako, samo što nije svuda ista igra riječima.

Kada momei vide da je jedan momak »curu« zavolio i s njom ašikovati počeo, pa da i ona njega voli, rijetko će joj drugi na ašikovanje doći, a da i dođe bilo bi mu uzalud. Dok ne dođe pravi, djevojka se neće pokazati niti će mu na vrata izaći. Ako je on slučajno na vratima zateče, ona će se, kako vidjesmo, izgovoriti sa nenom ili dedom ili kako drukčije, samo da ne mora s njime ašikovati.

Ima i takovih djevojaka koje ne mogu da sebi odaberu stalnoga momka, nego ašikuju sad s ovim sad s onim, kako im već koji na ašikovanje dođe. Ako je takova djevojka lijepa, naravno je da će se u nju po više momaka zaljubiti, te joj na ašikovanje dolaziti. Ako se u isto vrijeme pred vratima ili kućom takove djevojke sastanu po dva, tri ili više momaka, neće ni jedan da uzmakne, nego zametnu kavgu pa se često potuku i iskrvare, a bilo je već i mrtvih glava.

Momci nose svojim djevojkama, a osobito ako su s njima dulje vremena ašikovali, razne darove kao smokve, partokole, naranče, limunove, rezačije, groždice i drugo koješta. Djevojke opet daju momeima kite cvijeća, gurabije, ječermice, čevrme i jabuke. Darove daju jedan drugomu ili iz ruke u ruku, ili ih šalju po kakovom djetetu ili staroj neni, koja će kraj dara i kakovu poruku donijeti. Čim djevojka s momkom dulje ašikuje, tim je slobodnija, pa ne samo da mu daje darove, nego ga, ako prolazi pokraj njezine kuće i sama na ašikovanje zove. Riječima ga zovnuti ne može i ne smije, nego se hita na njega cvijećem i jabukama:

*Mehemeda majka karala:
»Mehemede živ ne bio u majke
Otkle tebi te tolike jabuke?
Sve mi majko nabacale djevojke,
Ponajvišu i najljepšu Humusa.«*

Ako je momak lijep, dogodi se da se u njega i po koja udata žena zaljubi, pa se i ona hita na njega jabukama:

*»Ne fali se faljeni Alaga,
Ja uranih rano u džamiju,
Tvoja ljuba na vrati bijaše,*

Sve se na me hita jabukama.«

Kada momak sa djevojkom dugo ašikuje pa se vrlo vole ili ako su si već i riječ zadali te se smatraju kao svoji, dolazi joj on ne samo petkom, nego i u druge dane na ašikovanje, ali u kuću ne smije dok nije djevojke vjenčao.

Djeca odličnih i uglednih roditelja ne ašikuju nikada; barem ne javno, nego se žene i udaju ponajviše posredovanjem rodica i drugih žena ili na želju ili zapovijed svojih roditelja. Djevojački roditelji nastoje pri tome da im se kći uda u što odličniju kuću, a momkov otac ne bi nipošto dozvolio da mu se sin oženi kakovom sirotom ili djevojkom niska roda, ili koja nije iz begovske ili aginske kuće. Pravilo je da begovski sinovi žene begovske, a aginski aginske kćeri. Kod toga ne pitaju roditelji mnogo da li im sin voli djevojku koju su oni odabrali, ili da H će djevojka ljubiti svog budućeg muža. Zbog toga ima još i danas u begovskim i aginskim kućama mnogo slučajeva da momak ne vidi djevojke dok je nije vjenčao i u halva t sveo. To nam dokazuje i narodna pjesma: momkov otac zaprosio djevojku, a ona poručuje momku da joj za jengibulu pošalje Omerbegovicu, koja ju je tri puta vidjela, da ga njezin rod ne prevari i da mu drugu djevojku ne podmetne.

*»Drag dragane beže Mustaj-beže!
Kada pojdu kićeni svatovi,
Ne šalji mi neznani jengija.
Veće strinu Omerbegovicu,
Ona me je tri puta vidjela.«*

Dogodi se da se djevojka iznevjeri svomu dragomu pa da se s drugom zaašikuje. Po narodnoj pjesmi kune momak nevjernu djevojku:

*»Ah Boga ti gizdava divojko,
Kamo t' vira, u putu te srila,
Kamo t' kletva, u dvoru te slegla?«*

I momak ostavi nekada djevojku, pa i ona njega kune:

*»Sad na tebi zelena dolama,
A do sutra zelena travica.
Sad na tebi bijela košulja,
A sutra ti bijel ćefin bio.
U ruci ti sedefli tambura,
A sutra ti ham pamuk metali.
Sada jesi prid mojim pendžerom,
Sutra do podne prid džamijom bio.«*

Teška li je djevojačka kletva! Koga je jaukljia, draga, uklela,
toga će sjegurno i Bog kazniti:

*»Od jada ga glava zabolila,
Na srdašeu i umni hoće.
Kad je bilo oko pola dana,
Svit prominu Šećer Salih-aga.«*

Ali ne samo da nevjerni momak trpi na ovome svijetu, nego nema ni u grobu mira.
Majka ide na grob svome sinu Šećer Salih-agi, pa ga pita:

*»Drago dite Šećer Salih-aga,
Je li tebi crna zemlja teška,
Je l' t' obično u mubareć zemlji?
Jesu li ti šimšir daske teške,
Je l' se zemlja u oči nasula?«
Iz mezara nešto progovara:
»O Boga mi moja mila majko,
Nije meni crna zemlja teška,
Jest obično u mubareć zemlji.
Nisu meni šimšir daske teške,
Nije m' se zemlja u oči nasula,
Teške su mi moje drage suze.«*

Ili:

*»Draga mi se u zmiju utvorila,
Oči pije, u perčin se krije.«*

U najviše slučajeva ljubav je između momka i djevojke stalna, pa obično ni roditelji ne brane da im sin uzme ljubljenu djevojku i da je kući dovede. Ako roditelji ne daju da momak oženi djevojku koju je on zavolio, ili ne dadu djevojci da pođe za ljubljenu momka, tuguje ona za njim:

*»Ibro puće, puče moje srce,
Tvoje za mnom, a moje za tobom.«*

Ili:

*»Dok se s dušom ristanula,
Sto puta dragog spomenula.«*

Po narodnoj pjesmi ljubav je između momka i djevojke tako velika, da oni jedno bez drugoga živjeti ne mogu, pa će rade i umrijeti nego da se jedno drugome iznevjeri. Roditelji su Muju silom oženili, silom mu i djevojku doveli. Kada je bilo uvečer poslije vjenčanja, uvedoše mladoženju u halvat, ali Mujo umjesto da ide djevojci, sjedne na »scpetli sanduke«, uzme »sedefli« tamburu i pjeva:

*»Sada misli Hata Hadiagina,
Da ja ljubi puhli duvak skidam.
Neću, Hato, ti mi živa bila
I tako mi ti suđena bila.
Opet misli Hata Hadiagina,
Da ja ljubim prebijelo lice.
Neću, Hato, ti mi uva bila,
I tako mi ti suđena bila.«*

Iza. toga okrene se neljubljenoj djevojci, a sada svojoj ženi, pa govori:

*»Lipa ti si gizdava divojko,
I lipša si i bilja od Hate,
Ali nisi mome srcu draga.
Mila mi je Hata Hadiagina.«*

Rekavši to uze »nože okovate« pa se ubije pred očima dovedene, a ncljubljene žene:

*»Pa s' udari noiem u srdašce,
Na nožu je srce izvadio
Na karmama bijele džigere.«*

I djevojka ljubi dragoga, pa će i ona za njega umrijeti. Hate Hadžagina sjedi kod prozora, veze sitan vezak i misli na svoga Milju. Sjedeći tako, pogleda na sokak i opazi sprovod. Nešto ju u srcu zazebe, pa upita svoju strinu: »Koga to nose?« Kad joj strina reče, da je to Mujo Čelebija, uhvati ona nožice, koje su joj pri ruci bile:

*»Pa s' udari njima u srdašce,
Na njima je srce izvadila.«*

Ljubav ni smrću ne prestaje. Ljubavnici i u zemlji uzdišu jedno za drugim. Zato treba momka ukopati kraj ljubljene djevojke, da ini barem u zemlji bude lakše:

*»Uporeda njija ukopaše,
Kroz mezare ruke promoliše.*

*Metnuše im u bijele ruke,
Metnuše im crvene jabuke,
Kad se prenu nek se poigraju.«*

Na grobovima onih koji su od ljubavi umrli niče cvijeće i drveće. Kada su drugoga jutra pošle »dvi žalosne majke«, majka Mujina i Hatina, na grob svoje djece, vide da je nad grobom Muje nikla borika, na grobu Hate nižica:

*» Više Muje zelena borika,
Više Hate rumena ružica.
Borika se oko ruže vija,
Kano Mujo oko uve Hate,
A ruta se oko bora vija,
Kano Hata oko živog Muje.«*

Ako roditelji brane kćeri da pode za momka koga ona voli i s kojim je dulje vremena, bilo javno ili tajno ašikovala, ili mu se obećala dogovori se s njim ili usmeno ili po kakovoj pouzdanoj ženi o otmici.³⁸ U stanoviti dan i određeni sat, obično u gluho doba noći, ode djevojka sa sudima na vrelo, kao da će vode zagrabit. Kod vrela dočeka je dragi sa nekoliko svojih jarana, drugova, i odvede je svojoj kući. Ako na djevojku paze pa ona ne može da iz kuće izađe, pozove momak nekoliko pouzdanih drugova da mu budu pri ruci, ako se u nevolji nade, i dođe u urečeni dan i sat u avliju djevojke.

Dotle je i djevojka pribrala nešto svoga ruha i nakita i čeka u tnuci, u strahu i brizi, kada će joj dragi doći. Kada je on došao, baca kamenčiće ili zemlju na dragine prozore. Djevojka otvori polagano prozor i dobaci momku najprije svoje ruho i nakit, a onda sama izađe. Ako je kuća na boj, prisloni momak ljestve na prozor, a ona se po njima spusti na zemlju.

Kako je pogibeljno ići u otmicu, pripovijeda nam Fejzi-beg u »Zborniku za narodni život i običaje južnih Slavena«, koji je i sam u jednoj otmici sudjelovao. Evo što nam on pripovijeda: »Prije dvije godine imao sam sreću, koju si više ne bih želio, da vidim kako cura pribjegne.

Pošao ja s jednim mojim prijateljem s poslom u Bosanski Petrovac na dernek, vašar, a s nama se uputi i jedan od mojih rođaka, da i on osejri, vidi, taj čuveni dernek petrovački. Moj je prijatelj bio u bližnjem rodu s nekim begom Kulenićem pa je, čim snio stigli u Petrovac, odmah krenuo kući toga bega skupa s mojim rođakom, jer se je moj rođak, bar kako veli, dobro poznavao s begom, a valjda je i znao da beg ima kćerku na zahvalu, pa je za hator nje postao musafironi njezinoga oca, a ja sam otišao u »babinu kuću«, u han. Svaki bi mi dan pripovijedao što mu se te noći dogodilo ašikujući. Jednoć se prestrašio od njezinog babe, drugi put od sluge, treći put je nešto klapnulo itd.

Jedne noći pomoli se moj rođak sav u znoju i goljoj vodi: »Ustaj ako Boga znaš! Eno cure, čeka na vratima. Ja sam joj zado vjeru da ću je noćas izvesti pa kad bih glavom platio!«

Meni stadoše oči od čuda, a on me zgrabi za ruku i povuče za sobom. Ja mu počnem razlagati kako je to preveć naglo i opasno, ali on me ne htjede ni da čuje. Vidiv ja da je sve za badava što ja zube tupim, pokorim se sili i dođemo do begova dvora. Uđemo u avliju. Avlija široka kao polje, mjesec bijaše zašo za oblak, pa u onoj sumračini čini mi se, što god ugledam, daje kakav ljudski stvor koji će nas iznenada napasti. Inače je vladala mrtva tišina. U kući ne bijaše svjetla, znak daje sve pospalo.

Mi prijedemo preko avlije, šuljajući se, kao da smo došli na robiju. Sve mi je kapa rasla od straha, a zub o zub udarao, kao da me je spopala trostnika groznica.

Kad smo prešli preko avlije, dođemo do jednih vratašca koja su vodila u harem. Cura je za vratima čekala. Čim je moj rođak zovnu, odmah se ukaza zavijena, a uz nju, mislim, hizmećarica, ili ašči kaduna. Ja po običaju stani darujem, a ona mi u teslimi, preda, djevojku i odmah se brže-bolje povrati u kuću. Ja uzmem mladu ispod ruke i povedem je preko avlije do sokačinije vrata. Mi se tako šuljasmo, kad se najedanput ukaza pred nama nekakva krupna ljudeskara i meni se učini u onom strahu daje glavom nebo podbočila. Ja stanem kao ukopan, a moj rođak, koji idaše za nama sa golim dugijem nožem u ruci, skoči pred tu neman i reče: »Stojane! dina mi ti pare valjati neće!« Stojan ne reče ništa, a on mu nešto izvadi i stisne u ruku: »Idi, probudi Sulju i pomozi mi izvesti konje iz podnima«, — a na to mu opet nešto kljuknu u ruku: »Ne boj se, beže, sve će dobro biti«. Ja i mlada stajismo kao okamenjeni. Stojan obukao čarape konjima na noge, pa ih vodi preko avlije. Bit će da mu to nije prvina. Konji bijahu upregnuti i mi se brže-bolje popesmo na kola. Jurili smo: kud je brdu — kasom, a kud strmo i ravan, tuda skokom, dok ne dodosmo negdje pred zoni u Ključ, šest sabata od Petrovca. Ja sam se još isti dan vratio u Petrovac, a rođak je tu predanio i dočekao svatove koji su čak iz Varcar-Vakufa išli pred njega i preksutradan pjevajući i puškarajući dopratili ih do njihovoga dvora.

S početka se nekoliko dana ljutili mladini roditelji što je otišla bez njihovog izuna, dozvole, ali kasnije, kao što to obično biva, su se izmirili.«

Otmice nijesu danas više toliko u običaju kao u prijašnja vremena, kada je skoro svaki momak, makar i pro forma, morao da ugrabi djevojku, ali nijesu ni odviše rijetke, i zato se više puta čuje da je ovaj ili onaj momak oteo ovu ili onu djevojku. Djevojčini se roditelji dugo ljute na svoga novoga zeta i na neposlušnu kćerku, te im ne smiju zadugo ni on ni ona na oči; ali napokon popuste, pa se pomire s njima.

Ako momkovi roditelji ne dozvole da ini sin uzme djevojku koju je zavolio, dogodi se da izađe iz očeve kuće i da počne novo gospodarstvo. Ako mu sada otac ne da njegovoga dijela, muči se kako zna da prehrani sebe i svoju ženu.

Ima slučajeva da se momak zaljubi u djevojku, a ona neće ni da čuje o njemu, jer ga ne voli, ili jer je niska roda, ili jer je lola, i inače loša glasa. U tom slučaju vreba momak na djevojku, pa ako mu se desi prilika da je uvreba gdje na zgodnom mjestu, on ju, ili sam ili uz pomoć koga druga, zgrabi u naničaj i kući odnese. Ako tako ne ide, nastoji on u sporazumu sa svojom materom da njezina mati dođe sa djevojkom njegovoj materi u posjete. Onda on jednostavno djevojku zaustavi i ne da joj da iz kuće izađe. Ako ni to ne uspije, gleda da je gdje na sokaku uvreba, pa joj raspapa dimije. To doduše neće učiniti nijedan pošten momak, jer je to u očima Muslimana najveća

prostota, a osim toga je takav čin kažnjiv po šerijatu sa zatvorom do tri godine, ali je onaj momak svoju svrhu polučio, djevojka je pod »mahanom« i roditelji mu je, hoćeš-nećeš, moraju dati jer se takova djevojka više udati ne može.

Ako je momak ili djevojka, ili oboje iz kakove ugledne, begovske ili aginske kuće, ne usuđuje se on oteti djevojke, niti ona smije da k njemu prebjegne, jer bi to bila sramota ne samo za njih nego i za njihove roditelje, ali se ipak po koji put i taki slučaj desi. Momak odličnih roditelja obično poslušna svoje roditelje i uzme za ženu onu djevojku koju su mu oni odabrali, a djevojka polazi, ako i ne draga srca, za momka koga su joj odredili. Da djeca odličnih roditelja i u takvim stvarima slušaju svoje roditelje, uzrokom je prije svega dobar kućni uzgoj, zatim ljubav i dužno poštovanje naspram oca i majke, te obzir na odlični rod, a napokon i strah da ih otac ne razbaštini, jer je on neograničeni gospodar svoga dobra pa ga može ostaviti bilo džamiji ili vakufu, bilo komu drugomu.

Život i običaji muslimana u BiH, Sarajevo, Dobra knjiga, 2009

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.